

CÂTEVA ASPECTE PRIVIND PROBLEMATICA REFORMELOR MILITARE AUSTRO-UNGARE ÎN PRAJMA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

*Dr. Constantin BĂJENARU**

„Drăguță Sfântă Mărie,
Scapă robii din robie
Și feciori din cătănie,
Și scapă și bun și rău,
Scapă și pe badea meu.
Cătănia la străin,
Nu-i decât amar și chin!”
(*Olteanul*, nr. 26/1910, p. 7).

Imperiul Habsburgic, apoi din anul 1867 Austro-Ungar, a căutat în întreaga sa istorie modernă pe de o parte să reformeze în mod repetat instituția armatei spre a nu rămâne în urma modernizării introduse de alte forțe politico-militare ale Europei, iar pe de altă parte, începând cu secolul al XVIII-lea, armata a constituit „ținta principală a politicii imperiale în tentativa sa de a evita pe toate căile «infectarea» cu virusul naționalismului a milioanele de soldați chemați să apere dinastia și valorile puse de ea în circulație”¹.

Direcția spre care urma să fie orientată și folosită armata („chesarocrăiască”) după victoria finală raportată asupra celei revoluționare maghiare în octombrie 1849, în calitatea sa de importantă pârghie a puterii monarhice, devenea destul de clară: întărirea ordinii recent restabilite în interiorul Imperiului și continuarea aplicării principiului conservator. Însă, destul de curând a devenit clar că armatei trebuie să îi revină și alte rosturi, îndeosebi în plan extern, observându-se apariția unor adversari despre care inițial se crezuse că fac parte din același front conservator unitar – în speță Rusia și Prusia.

Cu toate acestea, faptul că armata avea nevoie de reforme era neîndoielnic, și astfel, deceniu după deceniu, începând chiar cu primăvara anului 1848, s-au emis păreri, s-au întocmit proiecte și s-au adoptat diverse legi, mai mult sau mai puțin moderne, din perspectiva noastră, dar și a unora dintre contemporanii vremii. Dinspre armată erau întocmite propuneri care se îndreptau îndeosebi către creșterea numărului de efective militare – de la 58

* Cercetător științific, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”.

¹ Liviu Maior, *România în armata habsburgică. Soldați și ofițeri uitați*, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 6.

de regimente de infanterie la 100 și chiar la 148. „Însă acest lucru nu a fost nicidecum dezbătut la nivelurile mai înalte”, fiindcă deja cheltuielile militare fuseseră „oricum epuizate. În consecință, centrul de greutate al reformelor se afla în mod indubitabil în centralizare, simplificare și în reducerea costurilor, concomitent cu creșterea efectivității militare”².

După încheierea compromisului dualist din 1867, s-a dovedit mai mult decât oricând că organizarea armatei austro-ungare reprezenta o copie fidelă a întocmirilor din plan politic, forțele armate fiind considerate „supranaționale”, datorând împăratului supunere deplină și credință devotată, încercând astfel să se acopere toate disensiunile ce decurgeau din interesele divergente ale naționalităților din imperiul bicefal.

Pe de altă parte, ca o consecință imediată a catastrofei înfrângerii suferite în fața Prusiei în 1866, armata austro-ungară a cunoscut un amplu proces de modernizare și reorganizare, impunând și un dialog deschis între Viena și Budapesta.

Legea armatei din 1868 introducea serviciul militar obligatoriu, de la care erau exceptați doar clericii, studenții la teologie și cei cu probleme sociale sau familiale; analfabeții erau recrutați exclusiv în cazul necompletării contingentelor cu știutori de carte. Alte legi speciale fixau numărul de recruți, serviciul militar obligatoriu de trei ani, după care vreme de șapte ani erau considerați rezerviști sau urmau să facă parte din Landwehr ori Honvédség³.

Au fost introduse schimbări importante și în structura corpului ofițeresc, dominat până în 1867 de aristocrație, toate conducând la apariția a numeroși ofițeri superiori importanți din rândul naționalităților, inclusiv al românilor, deși aceștia din urmă reprezentau totuși un procent extrem de redus din totalul ofițerilor. Din acest motiv, ca și alții anterior, un ofițer român ardelean, anonim, îi îndemna pe conaționali săi să nu pregete a urma o carieră militară, înscriindu-se cât mai mulți la școlile de profil de pe cuprinsul Imperiului, aducând și câteva argumente esențiale: cariera militară permitea tinerilor de 18 - 20 de ani posibilitatea dobândirii unei poziții independente la o vârstă relativ tânără, mai ales celor proveniți din familii numeroase sau sărace; cheltuielile de școlarizare erau relativ mici; salariile primite ca ofițeri sau subofițeri erau mai mult decât satisfăcătoare; armata nu constituia vreo

² Johann Christoph Allmayer-Beck, *Forța armată în stat și societate*, în „Monarhia Habsburgică (1848-1918). Volumul I. Dezvoltarea economică, administrația și sistemul juridic, forța armată”, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Iași, Editura POLIROM, 2020, p. 212.

³ Ambii termeni însemnând armată pentru „apărarea țării” și care în Europa secolelor XIX-XX s-au referit la diferitele tipuri de gărzi, miliții ori armate naționale. În cazul de față, „armata țării”, constituia armata de apărare a țării sau linia a doua, internă, formată din cei ce satisfăcuseră deja serviciul militar, și care era folosită doar pe timp de război.

primejdie la adresa ființei naționale, ci ar promova „interesele noastre îndreptățite”; un număr cât mai mare de ofițeri români ar „promova ca factor cultural interesele neamului nostru mult mai bine”; ar dispărea ideea preconcepută că numai fiii de boieri sau de bani gata au dreptul de a se dedica carierei militare; în armată, pe lângă pregătirea militară, sunt reprezentate și alte cariere – în medicină, justiție, inginerie, administrație ș.a.⁴.

Pentru admitere în școlile militare austro-ungare se cereau următoarele acte de bază: cartea de botez, cartea de identitate, atestat medical, atestate școlare pentru ultimii doi ani și atestat de moralitate, în cazul în care actul lipsea din atestatul școlar. Candidatul trebuia să precizeze trei dintre școlile militare din Imperiu pe care dorea să le urmeze, dar distribuirea la una din acestea constituia apanajul ministrului de război. În Transilvania funcționa o singură școală militară, cea pentru infanterie de la Sibiu, iar în Banat cea de la Timișoara, pentru aceeași armă⁵.

Deși, conform acordului dualist, armata era declarată unitară⁶, după cum aminteam au fost totuși create pentru „apărarea țării” împotriva unor eventuale agresiuni Landwehr-ul, pentru partea austriacă (Cisleithania), și Honvédség-ul, pentru cea maghiară (Transleithania). Însă, în concepția liderilor politici ai naționalităților din Imperiu, acestea reprezentau instrumente represive, menite „să țină sub ascultare și să prevină manifestările ostile ale popoarelor componente”⁷.

Același istoric afirma că problema națională s-a „făcut simțită cu putere în armată mai ales datorită dezvoltării conștiinței naționale a popoarelor, fapt constatat chiar de autoritățile de la Viena, care au încercat în câteva rânduri să salveze coeziunea armatei”. De pildă, în 1907, șeful Marelui Stat Major, generalul C. von Hoetzendorf, înainta împăratului un memoriu „în care arăta printre altele: «Fiecare recruta, indiferent de naționalitate, trebuie să simtă că el are drepturi egale în forțele armate și de aceea nimic nu trebuie să-i dea impresia că acolo există popoare privilegiate”, ceea ce denotă că acesta sesiza cu limpezime și seriozitate importanța problemei naționale pentru armată, „insistând ca monarhul să faciliteze înfăptuirea unor reforme politice, mergând până la introducerea votului universal”⁸, pe care de altfel îl

⁴ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 70/29 martie (11 aprilie) 1911, p. 2-3.

⁵ *Ibidem*, p. 3.

⁶ K.u.K. – Kaiserlich und Königlich (imperială și regală ori „chezărească și crăiască”). Termenul a fost folosit pentru a desemna instituțiile comune ale celor două părți ale Imperiului, prin prisma faptului că șeful statului era împărat al Austriei și rege al Ungariei.

⁷ Ioan I. Șerban, *Românii în armata austro-ungară în anii Primului Război Mondial*, în „*Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*”, 2-3, 1998 - 1999, p. 201.

⁸ *Ibidem*.

vor cere cu insistență și românii ardeleni în timpul campaniei electorale și alegerilor parlamentare din anul 1910.

Disputele din Parlamentul de la Budapesta în privința armatei comune austro-ungare, dar și a Honvédség-ului, au fost prezente în fiecare sesiune legislativă, partidele politice maghiare prezente în forum, fie ele la putere, fie în opoziție, abordând cu mult aplomb și subiectivism discuțiile privind cotele de recruți pentru armata comună, bugetele ce trebuiau alocate și în special stabilirea limbii naționale de comandă a unităților militare aflate în garnizoane de pe teritoriul Transleithaniei.

Identică a fost situația și în cadrul dezbaterilor ultimei sesiuni parlamentare dinaintea declanșării Primului Război Mondial (1910 - 1914), când s-a pus din nou pe tapet problema reformării armatei în mai multe domenii. Astfel, la începutul lui ianuarie 1911, se întrunea la Viena un consiliu ministerial comun pentru discutarea noului proiect de lege pentru apărare și procedura penală militară, miniștrii ambelor părți căzând de acord în toate punctele, rămânând pe agenda de lucru ulterioară doar rezolvarea reformei noii proceduri militare⁹. Unul dintre punctele de divergență între cele două părți l-a constituit problema limbii uzitate în cele două părți ale Imperiului, maghiarii pretinzând ca limba oficială de conversație în regimentele din Ungaria să fie exclusiv cea maghiară, indiferent dacă regimentele erau ungurești sau de altă naționalitate; de cealaltă parte, austriecii se opuneau acestei cerințe, considerând că în acest mod s-ar periclita unitatea armatei comune¹⁰.

Relativ târziu, în aprilie 1911, este inserată o nouă știre privind proiectul de lege al armatei, cu ocazia unui interviu acordat presei maghiare de către primul ministru, contele Károly Khuen-Héderváry, care afirma că atât acesta, cât și celelalte proiecte relative la domeniul militar comun urmau a fi înaintate către Dietă (Camera Reprezentanților) la începutul lunii următoare, spre a fi ratificate înaintea vacanței parlamentare de vară sau cel târziu în toamnă, însă nu-și ascundea îngrijorarea ca din varii motive adoptarea sub formă de lege să fie amânată până către primele luni ale anului următor. Totodată, un alt ministru, Hazay, informa presa că în proiect era prevăzut ca durata serviciului militar la infanterie să fie de doi ani, la cavalerie de trei, iar la marină de patru ani. De asemenea, contingentul anual de recruți urma să se ridice la 159.500 pentru armata comună, 25.000 la honvezi și 28.000 la Landwehr, ceea ce conducea la o creștere a efectivelor militare în armata comună cu 56.000 de militari, iar la honvezi cu 14.000. Mai aproxima

⁹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 6/11 (24) ianuarie 1911, p. 1.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 8/13 (26) ianuarie 1911, p. 1.

ministrul că în decurs de patru-șase ani reforma putea fi implementată în totalitate¹¹.

Divergențele de opinie asupra proiectelor militare dintre cele două părți s-au perpetuat, de câteva ori necesitând chiar intervenția monarhului Franz Joseph, care le-a chemat în audiență spre a se informa asupra motivelor fiecăruia, dar fără a face totuși presiuni asupra acestora, cerându-le doar să continue tratativele pentru a ajunge cât mai curând la un numitor comun.

Așa cum anunțase Guvernul la finele lunii mai, au fost depuse spre dezbateri Dietai, începând cu 7 iunie, patru proiecte de lege – reforma armatei, reforma honvezimii, reforma codului penal militar al armatei comune și reforma codului militar al honvezimii –, conținând împreună peste 1.000 de paragrafe. În privința proiectului reformei armatei comune, redăm doar câteva dintre prevederile cele mai însemnate. De pildă, contingentele de recruți urmau a fi stabilite anual astfel: în primul an de la intrarea în vigoare a legii cuantumul era stabilit la 136.000 de recruți, iar în al doilea an la 159.500 de recruți, numărul fiind împărțit între Austria (Cisleithania) și Ungaria (Transleithania) în raport de numărul populației. Se mai preciza de asemenea că, conform acestui algoritm, Ungaria și statele aparținătoare urmau să dea în primul an un contingent de 58.141 recruți, în al doilea 65.830, iar în al treilea și următorii ani câte 68.187 de recruți.

În privința contingentelor alocate honvezimii se stabileau următoarele cifre: în primul an de după intrarea legii în vigoare 17.500 de recruți, în al doilea 21.500 recruți, iar în al treilea și următorii ani câte 25.000 de recruți.

Obligativitatea serviciului militar se dorea a fi statuată astfel: pentru armata comună doi ani în serviciul activ și zece în rezervă; la cavalerie și artilerie trei ani în serviciul activ și șapte în rezervă; în „rezerva suplinoare” 12 ani; în marina de război patru ani în serviciul activ și cinci în rezervă, plus alți trei ani în „serviciul apărării maritime”¹².

La serviciul militar de doi ani în armata comună și honvezi erau supuși următorii: cei care în ziua prezentării lor „de bunăvoie” sau cel mai târziu până la 1 octombrie al anului în care împlineau 21 de ani și care au absolvit cu bine șase clase ale unei școli medii de stat sau a uneia medii particulare „cu drept de publicitate” (gimnaziu, școală reală sau școală civilă); pe de altă parte, cei care au absolvit același tip de școli și au obținut o diplomă pentru cariere artistice, industriale, tehnice, comerciale, economice, silvice și miniere, nu puteau fi obligați să servească activ al treilea an. Școlile respective urmau să fie nominalizate de ministrul apărării, în coînțelegere cu ministrii cultelor și de război.

¹¹ *Ibidem*, nr. 78/7 (20) aprilie 1911, pp. 1 - 2.

¹² *Ibidem*, nr. 105/13 (26) mai 1911, p. 2.

În privința anului de voluntariat, pe lângă păstrarea unor prevederi din legea în vigoare se mai stabilea că aveau dreptul la efectuarea anului respectiv următoarele categorii: a) tinerii care au absolvit cu bine școlile amintite mai sus; b) cei care au absolvit „ca elevi ordinari” cele dintâi două clase ale unui gimnaziu sau școală reală superioară (clasele V-VI) sau a unei școli pedagogice publice ori particulare; c) cei care au cercetat regulat alte școli, dar corespund cerințelor de la punctul anterior. Toți aceștia urmau să susțină un examen în fața unei comisii speciale și numai în cazul reușitei puteau să-și satisfacă anul de voluntariat. De aceeași normă se bucurau și învățătorii de la școlile publice primare, civile și pedagogice, precum și cei de la școlile publice pentru creșterea copiilor cu boli mentale sau a orfanilor.

Anul de voluntariat se făcea, ca regulă generală, pe cheltuiala statului și numai în condiții speciale pe cheltuiala proprie. Doar voluntarii care serveau la cavalerie, artilerie călare și pe tren o făceau pe cheltuiala proprie. La finele anului de serviciu, doar cei care se dovedeau apti puteau fi declarați ofițeri în rezervă¹³.

Relativ la serviciul militar obligatoriu pentru învățători, ministrul de război schimba regulile, anunțând că aceștia, de aici înainte, îl vor satisface la regimentul cel mai apropiat de localitatea în care funcționează ca dascăli, fără a se mai lua în considerare, ca până atunci, dacă aparțin sau nu de regimentul respectiv¹⁴.

Un element de continuitate îl constituia aplicarea unei prevederi mai vechi, prin care pe timpul secerișului li se acorda soldaților, printr-o cerere personală, un concediu de trei săptămâni pentru a-și ajuta familiile la această activitate agricolă, excepție făcând doar cei care-și satisfăceau stagiul militar în regimente de cavalerie și de artilerie.

În privința limbii oficiale folosită în tribunalele militare pentru armata comună, se prevedea că pentru Ungaria și părțile aparținătoare avea să fie cea maghiară, chiar dacă acuzatul nu o cunoștea pe aceasta sau pe cea germană. Excepție făceau acuzații care cunoșteau limba germană, procesele decurgând în această limbă. Doar în Cisleithania procesele se puteau derula și în limba maternă a celui acuzat, adică inclusiv în limba română¹⁵.

În momentul depunerii proiectelor se menționa că în presa guvernamentală maghiară era observată o atitudine rezervată față de aceste reforme, iar opoziția se opunea vehement, Kossuth afirmând că „proiectele

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 95/1 (14) mai 1911, p. 3.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 105/13 (26) mai 1911, p. 2.

înseamnă mormântul pretențiunilor naționale (maghiare-n.n.) și prin urmare le va combate până la ultima picătură de sânge”¹⁶.

De altfel, social-democrații maghiari au anunțat că pentru ziua de 11 iunie au proiectat organizarea a trei sute de adunări și marșuri în orașele și comunele mari ale țării contra proiectelor militare, dar și pentru susținerea introducerii votului universal. Urmău a fi distribuite aproximativ un milion și jumătate de broșuri, în limbile maghiară, română, germană, sârbă și slovacă, „pentru a demonstra popoarelor din Ungaria ce povară li se pune pe umeri” prin noile proiecte¹⁷.

La sfârșitul lunii iunie, publicul era informat că Guvernul, prin vocea prim-ministrului, avea credința că proiectele militare vor trece în Dietă relativ ușor, cu excepția unor modificări „secundare și neesențiale”, deși opoziția anunțase că va face „mare tăraibo” la discuția asupra lor și le vor combate cu cea mai mare vehemență, până la „obstrucție”. Se mai spunea că și asupra românilor aveau o mare incidență: „Este adevărat că prin proiectele militare se intenționează a se pune mari și noi poveri pe țară, abstrăgând de la faptul că în privința limbii prin ele se nedreptățesc popoarele nemaghiare”¹⁸.

Câteva săptămâni mai târziu, Guvernul deja conștientiza că nu-i va fi așa ușor precum preconizase, partidele independente anunțând că retragerea proiectelor constituie o acțiune vitală; cu toate acestea, Guvernul își asuma în continuare proiectele, afirmând că este ferm hotărât să câștige dezbaterile sau cadă pe această temă. Spera la un compromis pe problema votului universal, în sensul în care să fie adoptate mai întâi proiectele militare și abia după aceea să fie luat în dezbatere și proiectul de reformă electorală¹⁹.

În privința aceasta se pare că s-a pronunțat și un reprezentant, nenominalizat, al Partidului Național Român, acesta afirmând că românii au fost convinși de la început că guvernul nu ar fi capabil să rezolve o „problemă atât de grea”, precum sunt proiectele de reformă militară, ci numai un Parlament ales pe baza sufragiului universal²⁰. La rândul său, Teodor Mihali, luând cuvântul în cadrul unei adunări populare românești la Buteni, una din numeroasele organizate pe aceste teme în toată Transilvania, afirma că deși guvernul câștigase, prin fraudă, o majoritate mare în Dietă, totuși aceasta nu poate rezolva nimic: „Bătaia lui D-zeu a căzut asupra capului lor. Parlamentul e incapabil de lucru. Partidele contrare legilor militare, care trebuia să le treacă guvernul Khuen prin parlament, îi fac obstrucție tehnică, vorbesc

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 110/19 mai (1 iunie) 1911, p. 3.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 139/26 iunie (9 iulie) 1911, p. 1.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 146/6 (19) iunie 1911, p. 1.

²⁰ *Ibidem*, nr. 149/9 (22) iunie 1911, p. 1.

mereu, se hărțuiesc și votează pentru orice nimica, numai să nu ajungă la ordinea de zi proiectele militare, care reclamă miliție mai mare și bani mai mulți”²¹.

Același T. Mihali, cu alt prilej, afirma că partidele din opoziție n-au invitat deputații români să facă „obstrucție proiectelor”, și chiar dacă s-ar fi întâmplat aceasta cei opt români n-ar fi putut juca vreun rol în acțiunea de frondă a opoziției. Pe de altă parte spunea că, în privința reformelor militare, „pentru noi lucrul cel mai principal este că oare țara poate suporta poverile ce ni le impun aceste proiecte? Numai după aceea pot veni la rând alte întrebări, cum sunt limba de comandă, chestia steagurilor etc.”²².

După luni întregi de tergiversări și discuții fără fond și fără finalitate, la sfârșitul lui octombrie între majoritatea și minoritatea din Parlament s-a ajuns la un armistițiu, valabil până la finalul anului. În acest răstimp ambele părți trebuiau să concluzeze la aprobarea bugetului statului pe anul 1912, dar și să se discute pe marginea proiectelor de reformă în armată, spre a se ajunge la o definitivare a înțelegerii pe aceste teme. În presă se credea totuși că va mai greu cu reformele militare, „căci aici nu dispun ei singuri (maghiarii-n.n.), și are cuvânt și Viena. Și va trebui să se convingă și opoziția ca să lase a trece prin cameră aceste proiecte, în schimbul de-a da Viena iarăși mână liberă guvernanților noștri în unele chestii interne”²³.

Prim-ministrul anunța că lucrările pentru dezbaterea proiectelor militare urmau a fi reluate începând cu 5 februarie 1912, dar dacă „obstrucția tehnică” a opoziției se va manifesta din nou, categoric într-o săptămână Dieta va fi dizolvată²⁴. Era importantă adoptarea proiectelor și pentru Austria, care anunțase că Parlamentul de la Viena le va lua în discuție doar după ce vor fi fost legiferate în Camera (Dieta) maghiară. Intervenea o scurtă criză de guvern în cele din urmă, însă împăratul Franz Joseph reinvestea din nou cabinetul K. Khuen-Héderváry²⁵, soluție care s-a dovedit a fi provizorie, căci în aprilie împăratul investea un nou guvern, condus de László Lukács²⁶, care s-a declarat și el încrezător în legiferarea proiectelor militare.

Abia la începutul lunii iunie publicul era informat că în Camera Magnaților (Camera Superioară) de la Budapesta lucrările privind reformele decurgeau așa cum își dorea Guvernul, majoritatea situându-se de partea legiferării lor, aproximându-se a fi un vot de 110 - 120 pentru la 70 - 80

²¹ *Ibidem*, nr. 198/10 (23) septembrie 1911, p. 1.

²² *Ibidem*, nr. 247/11 (24) noiembrie 1911, p. 1.

²³ *Ibidem*, nr. 237/29 octombrie (11 noiembrie) 1911, p. 1.

²⁴ *Ibidem*, nr. 14/19 ianuarie (1 februarie) 1912, p. 2.

²⁵ *Ibidem*, nr. 65/21 martie (3 aprilie) 1912, p. 2.

²⁶ *Ibidem*, nr. 79/10 (23) aprilie 1912, p. 1.

contra²⁷; și în Parlamentul de la Viena lucrurile decurgeau cu repeziciune pentru aprobarea proiectelor²⁸.

După un an și jumătate de la inițierea proiectelor de reforme militare, acestea au trecut prin ambele Parlamente, devenind legi organice. Astfel, contele István Tisza, președintele Dietei maghiare, înfrângea „literalmente prin forța brahială opoziția din Camera ungară a Reprezentanților”²⁹, atingându-și scopul propus, acela de a-i face pe plac Vienei. La începutul lui iunie 1912, după multe frământări, „ca prin minune”, legile „s-au votat la iuțeală” de către majoritatea parlamentară. „Prinzând de veste numai târziu despre lucrul acesta, deputații din opoziție au făcut cel mai mare scandal, au fluierat, zbierat, au sfărâmat băncile și au folosit vorbele cele mai de batjocură asupra contelui Tisza”³⁰. Ca urmare, toți deputații din opoziție au fost scoși de poliție cu forța din sala de ședințe. Repetându-se aceste scene, în final s-a proclamat starea de asediu în Budapesta, care însemna că toți „cei nesupuși vor fi judecați ca pe vremea războiului”. La viața lui Tisza s-a produs chiar un atentat cu revolver, însă fără urmări grave, atentatorul ratând ținta³¹. Totuși, proiectul a eșuat practic, „din cauza imposibilității de a obține mijloacele bugetare” necesare³².

Dintre proiectele legiferate în luna iunie a anului 1912, evident interesul nostru se focalizează pe legea armatei, care a devenit pentru Ungaria și provinciile aparținătoare Articolul de lege XXXI³³. Totuși, în 1913 legea a fost amendată și îmbunătățită, astfel încât în anul 1914, la debutul Primului Război Mondial, acestea erau încă în vigoare. Dintre prevederile legislative redăm câteva dintre cele mai importante, în afara celor privind durata serviciului militar amintite anterior, însă fără a enumera paragrafele:

1. Obligația serviciului militar începea de la 1 ianuarie al anului în care recrutul împlinea 19 ani și dura, in extenso până la data de 31 decembrie a anului în care împlinea 42 de ani.

2. Chemarea în „armata țării”, pentru apărarea internă, începea de la 1 ianuarie a anului în care cetățeanul împlinea 19 ani până la 31 decembrie a anului în care împlinea 37 de ani; celor care satisfăcuseră stagiul militar în serviciul activ și în rezervă li se scădeau anii respectivi.

²⁷ *Ibidem*, nr. 119/1 (14) iunie 1912, p. 1.

²⁸ *Ibidem*, pp. 1 - 2.

²⁹ J.C. Allmayer-Beck, *op. cit.*, p. 329.

³⁰ *Olteanul*, nr. 22/31 mai (13 iunie) 1912, p. 3.

³¹ *Ibidem*, pp. 3 - 4.

³² J.C. Allmayer-Beck, *op. cit.*, p. 329.

³³ Vezi textul integral la adresa: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91200031.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1912>.

3. Mărimea contingentelor anuale de recruți din ambele părți ale Imperiului, modificată prin prevederile din 1913, se situa la următoarele cifre, incluzând aici armata comună, marina, Landwehr-ul austriac și cel unguresc, precum și recruții din Bosnia și Herțegovina: 1912 – 181.377 recruți; 1913 – 205.902; 1914 – 226.917; 1915 – 237.721; 1916 – 246.961; 1917 – 220.861; 1918-1923 – câte 251.563 recruți³⁴.

4. Armata activă, împreună cu rezerva, trebuia să dispună în 1914 de 1.813.296 soldați instruiți, la care se mai adăugau aproximativ 350.000 din rezerva de completare, însumând în total circa 2.160.000 de soldați pentru armata de operațiuni; dintre aceștia era socotit ca pierderi un procent de 10-20%. Pe de altă parte, Landsturm-ul („armata țării”) din ambele părți ale Imperiului trebuia să se ridice în același an la aproximativ 1.200.000 de oameni instruiți³⁵.

5. În timp de război, armata austro-ungară trebuia să aibă următoarea componență: 16 corpuri de armată a trei divizii de infanterie fiecare – reprezentând 49 divizii de infanterie a câte două brigăzi (fiecare compusă, la rândul său, din câte două regimente); în total, adăugând și batalioanele de Landsturm, infanteria se compunea din 1.093 de batalioane, la care se mai însumau și 27 de companii de depozit de la batalioanele izolate de vânători.

La rândul său, cavaleria era constituită din 11 divizii a câte două brigăzi, iar acestea a câte două regimente, însumând 443 de escadroane³⁶.

Artileria – fie de câmp, călare sau de munte – avea în componență 520 de baterii, cu 2.854 tunuri de câmp.

Se mai adăugau armatei 36 companii de pionieri, 56 companii de săpători, două de pontonieri, una de mine de râuri, un regiment de căi ferate, cu 12 – 16 companii, câteva detașamente de specialiști de căi ferate, unități de telegrafie de campanie (cu fir și fără fir), plus detașamente de aviație de aeroplane și baloane³⁷.

Rezumându-se cifrele redade, în lucrarea citată se arăta că puterea armată austro-ungară se ridica pe timp de război la: 1.093 batalioane, cu aproximativ 1.093.000 combatanți; 443 escadroane cu aproximativ 72.000 de călăreți combatanți; 520 baterii cu circa 85.000 combatanți și 2.854 tunuri de câmp; 30 batalioane de pionieri și alte specialități cu aproximativ 30.000 de combatanți. Împreună ridicau totalul la circa 1.280.000 de combatanți, la care, „adăugându-se necombatanții și serviciile toate, aproximativ 500.000 de

³⁴ Ministerul de Război, *Armata Austro-Ungară. 1914*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1914, p. 6.

³⁵ *Ibidem*, pp. 9 - 10.

³⁶ *Ibidem*, pp. 18 - 19.

³⁷ *Ibidem*, p. 20.

oameni, ar da un total de 1.780.000 oameni, la care adăugând și părțile sedentare și stabilimentele ar putea ajunge aproximativ un maxim de 2.000.000 de oameni”³⁸.

Pentru Transilvania, armata provenită de aici se concentra în Corpul XII de armată, cu sediul în Sibiu, compus din următoarele subunități:

- Divizia 16 Infanterie cu sediul în Sibiu, cuprinzând Brigada 31 Infanterie din Brașov (cu două regimente din această armă – 2 și 82) și Brigada 32 de la Sibiu (cu Regimentele 31 și 64);

- Divizia 35 Infanterie cu sediul la Cluj, cuprinzând Brigada 69 din Alba Iulia (Reg. 50 și 51 Infanterie, plus Batalionul 12 Săpători) și Brigada 70 Inf. de la Cluj (cu Regimentele 62 și 63);

- Brigada 12 Cavalerie cu sediul la Sibiu (cu Regimentele 2 și 4 Husari);

- Regimentul 12 Artilerie din Sibiu (cu Regimentele 34, 35 și 36 Artilerie, Regimentul 12 obuziere ușoare și Divizia/Regimentul 12 obuziere grele³⁹.

Evident, la momentul inițierii proiectelor de reformă militară, în cercurile politice, diplomatice și militare vieneze nu se aștepta nimeni la „cântecul de lebedă” al monarhiei bicefale de la sfârșitul anului 1918. Scopul acestor reforme era clar perpetuarea monarhiei prin forța sa armată, propriu-zis modernizată, fără a ține cont de tot mai dese semnale de alarmă provenite dinspre naționalitățile componente, care doreau fie autonomii largi, fie independență totală.

***FEW ASPECTS REGARDING THE ISSUE OF
AUSTRIAN-HUNGARIAN MILITARY REFORMS AROUND
THE FIRST WORLD WAR***

- abstract –

Key words: Austrian monarchy, Austrian-Hungarian monarchy, mandatory military service, military reform projects.

In the entire modern era, the Austrian monarchy followed by the Austrian-Hungarian monarchy frequently initiated projects for the reform and modernization of the army, in order not only to not be left behind the other European military forces but also to keep close the soldiers of all the nationalities in the Empire, to the dynasty and its values, to eliminate possible centrifugal tendencies.

³⁸ *Ibidem*, p. 22.

³⁹ *Ibidem*, p. 45.

After the closing of the dualist Austrian-Hungarian compromise in 1867, by the army law voted in the following year the mandatory military service was introduced, with the necessary exceptions. Other special laws fixed the number of recruits, the three-year duration of the military service, the types of uniforms of different weapons, etc. Likewise were introduced major changes for the structure of the officer corps in an attempt to diminish the conservative aristocratic element.

During the first part of the second decade of the 20th century, especially when South-Eastern Europe was sitting on a powder keg, a situation due to the major involvement of the bicephalous monarchy from the area were initiated other military reform projects, whose legislation was relatively long overdue, especially in the Budapest Parliament. These delays, mainly due to the Hungarian political opposition, are closely followed in this study, especially based on the stories in the pages of the most important Romanian newspaper of that period – „Gazeta Transilvaniei”.

BIBLIOGRAFIE

Allmayer-Beck, Johann Christoph – *Forța armată în stat și societate*, în „Monarhia Habsburgică (1848 - 1918). Volumul I. Dezvoltarea economică, administrația și sistemul juridic, forța armată”, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Iași, Editura POLIROM, 2020.

Maior, Liviu – *Românii în armata habsburgică. Soldați și ofițeri uitați*, București, Editura Enciclopedică, 2004.

Șerban, Ioan I. – *Românii în armata austro-ungară în anii Primului Război Mondial*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Historica”, 2-3, 1998 - 1999.

Ministerul de Război, *Armata Austro-Ungară. 1914*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1914.

„Gazeta Transilvaniei”, Brașov, anii 1911 - 1912.

„Olteanul”, Făgăraș, 1912.